

Un rodet i una màquina de cosir

Barcelona, 19 de juliol de 1936

Les sirenes de les fàbriques han despertat la ciutat a l'albada. Quin sobresalt! Ho esperava i... ho temia. La revolució se'ns tira al damunt, els feixistes ens aboquen als carrers. No podem fer res més que defensar-nos.

Les sirenes de les fàbriques eixordant-me, es filtraven per les escletxes, els ampits de les finestres, la part baixa de les portes. He tret el cap i els balcons, plens de velles senyant-se. Una ha xisclat: «És la guerra!». I jo també m'he senyat, d'esma, amb la mà tremolosa. Qui vol que les coses tornin a ser com abans?

Les sirenes de les fàbriques han xiulat durant uns minuts que m'han semblat hores. Uuuuuuuuuuh! Uuuuuuuuuuuuuuh! La ciutat sencera bategava al seu ritme. I després de vestir-me ja he vist homes i dones amb escopetes i pistoles. Desfilaven. Carrer avall. I la Julieta que es presenta i em diu que a les casernes hi ha sarau perquè alguns militars s'han sumat als sollevats i que els cenetistes han estat tan valents i ja han aconseguit algunes armes, a Sant Andreu, a les Corts, una mica per tot arreu.

Les sirenes de les fàbriques ens han desvetllat a tots, que ja feia dos dies que estàvem amb l'ai el cor, des de l'alçament, l'amenaça fantasmal que es fa cos, tempesta, es materialitza en un exèrcit d'homes que només volen vessar sang. Que no saben que hi haurà llàgrimes?

Les sirenes de les fàbriques eren el senyal i som tants els que hi hem acudit! Després de deixar una nota al pare, és clar. La porta, tancada amb compte. Els peus per les escales descantellades, plomes. I al carrer, l'emoció, que guanyava volum amb els minuts. Joves i vells se'ns acostaven a donar-nos notícies, veien que anàvem en la mateixa direcció, expectants, sorpreses de contemplar tantes armes, de sentir tants crits a favor de la revolució i la República. Aviat ha corregut la brama que el president Companys no ha volgut lliurar cap escopeta als defensors improvisats de la ciutat, al poble, i ens demanem què pensen aquests burgesos. Tant de bo els enemics anessin de bromes.

Les sirenes de les fàbriques han quedat oblidades i ofegades pels trets i el rebombori de les barricades. Dones amb fusells. Expressions d'orgull. Hem ocupat la plaça Universitat i, després de l'arribada de la Guàrdia Civil, a la tarda, l'esquadró que s'havia refugiat a l'edifici s'ha rendit. S'acabaven les hores d'espera. Quin alè! Ens havíem quedat acompanyant a les desenes de membres d'Esquerra Republicana que han sortit a lluitar, alguns en mànigues de camisa, ullerosos i exaltats, d'altres, amb una mica de plom entre les mans. Jo mirava. I na Julieta m'ha contat que al Convent de les Carmelites Descalces hi han trobat tant de menjar, que s'està compartint amb els pobres i que a la ràdio demanen que es guardin les campanes per fondre-les i fabricar armament, que això acaba de començar i no sabem quant durarà ni si farà falta que aprenguem a usar el rifle. Li he assegurat que no, que per aquí no em farà passar, i llavors m'ha somrigut com si tractés amb un infant i ha contestat: «Ja trobaràs la manera d'ajudar, Coloma».

Les sirenes de les fàbriques ho han capgirat tot. No sé quan tornaré a dormir tranquil·la. M'aturo en la mirada encesa de tauró de la Rosa Domènech, que també ha estat dependenta en un comerç, escolto les converses contra els requetès carlistes, de la por en faig una bola que m'empasso ràpidament, m'abraço amb els amics, celebro amb salts que hem aturat els peus als sollevats i deixo una nota sota la porta del pis del pare anunciant-li que no hi seré per sopar ni per esmorzar.

Les sirenes de les fàbriques, mudes. Han estat l'avantguarda d'una nit feixuga i llarga. Descansem després de tres dies en suspensió. Vull ser testimoni de tot el que passi al nostre voltant, no puc quedar-me al marge de tanta proesa, tinc vint anys, em bull la sang, se'm desborda l'angoixa de viure, encara que sigui entre tenebres. I a la vegada...

Barcelona, 21 de juliol de 1936

He agafat la Leica de la mare i diners de la caixa de llautó del menjador. Era migdia. El pare, a l'adrogueria. Ahir no la va obrir i no em vaig atrevir a acostar-me a l'escala. Avui, sí.

Una tercera nota per dir-li que no passi ànsia, que tornaré. La du a la butxaca dels pantalons. No sembla enfadat amb el món. Respiro.

Ara per ara soc incapaç de carregar un fusell, em trasbalsa el seu tacte. La Julieta, sí. Està ben alterada. Vol anar-se'n al front a matar feixistes. A l'Aragó. S'estan organitzant partides de columnes i la Generalitat ja no és el que era. Li hem canviat el nom. El país és nostre! O mig nostre. Des del Comitè Central de les Milícies Antifeixistes de Catalunya es remenen les cireres. L'alegria barrejada amb la por. Tot va de pressa.

Visc a casa la mare de la Julieta. La senyora Margarida sempre m'ha tractat com una filla i em regala tímids somriures. Parla poc. Escolta molt. En sap un niu, de la vida i la política, però ho explica amb silencis. Quan la Julieta li relatava que s'han creat els escamots, ha serrat les dents. La mirada congelada. Ha continuat cosint i ha ofegat el mal que li ha fet una punxada al dit mentre acabava un ullal de camisa. Se m'ha glaçat la sang. Ella també els tem, com una pedregada. Patrulles d'homes anònims armats amb els dits massa prestos a prémer el gallet amb l'excusa d'ajustar comptes amb propietaris i capellans en nom de la revolució, la falç i el martell. La història no sé si ens perdonarà la gosadia.

L'Ateneu, aquests dies, és un formiguer. Passem la ràbia de no poder celebrar l'Olimpíada Popular com podem. Havíem assajat tantes vegades les cançons! Potser per això el piano sona a tota hora i s'improvisen concerts pels racons. La ràdio roman encesa i, de tant en tant, entren grups de milicians amb mocadors vermells al coll per informar de la darrera victòria. S'acosten mares agraïdes perquè el llogater ha anat al seu pis i els n'ha rebaixat el preu, velles que venen a buscar menjar i se'n van amb les mans plenes, nens amb joguines boniques que fins fa poc eren d'infants més rics. I tots estan contents. Tan contents...

Sense adonar-me'n, enmig de la festa, he tret la càmera del sarró. No pesa. Hi havia posat un carret de 24. M'agradarà veure immortalitzat el rostre d'alegria dels més petits, les aglomeracions al voltant de l'aparell radiofònic, les parelles que acaben de sorgir i malden per compartir cada instant de revolució, vestides de blau. Em faltarà pel·lícula per a tantes històries que estan naixent. Explicar, explicar, explicar. Necessito explicar-me què està succeint.

El sol crema a la tarda. Al balconet de la senyora Margarida, l'oratge.

Barcelona, 24 de juliol de 1936

«Portem un món als nostres cors i aquest món creix a cada instant», ha dit en Durruti. I té raó. Se'ns fa gran, aquest país imaginat, construït a bastonades, a ritme de tambor i guerra. No puc digerir les coses que em diu la Julieta i he començat a ajudar la seva mare a cosir. Peces petites, tasques senzilles. Durant unes hores no penso en el pare ni en els trets que aviat arribaran del front. Estem callades al menjador, escoltant bocins de converses.

La calor m'ha llevat la gana. O potser ha estat la incertesa. Bec, tot el dia. I, quan no puc respirar, pujo fins al terrat, on encara hi arriba l'olor forta de la vaqueria.

Si no fos pels terrats, mossèn Camil seria mort. L'església de Sant Àngel Custodi va cremar pels quatre cantons. Ell va fugir per dalt, saltant d'eixida en eixida, quan va sentir que picaven a la porta principal amb violència. D'eixida en eixida, vestit de carrer. L'han acollit unes germanes feligreses. Espera temps més tranquils.

A la senyora Margarida se li trenca el cor per moments. Per la Julieta. Avui m'ha arrossegat pels carrers més amples de la ciutat per acomiadar els milicians de la Columna Durruti. Han partit cap a Saragossa. Dos mil cinc-cents! Duen uniformes blau marí, com els que sargim, amb la seva jaqueta de cremallera i boines petites, cadascuna amb el nom del partit o el sindicat brodat al davant. Les dones, el fusell penjat a l'espatlla, els pantalons, una mica curts, tan segures, tan belles, tan iguals als homes en la lluita que no me'n sé avenir. Les he vistes i he tremolat abans de prémer el botó de la càmera. Una dona posava un clavell a la camisa d'una soldada somrient, un infant es llançava als braços de la seva mare, una parella demostrava al món que les armes no seran més fortes que la seva passió adolescent i àvies amb llàgrimes als ulls fent voleiar mocadors des dels balcons de la Diagonal.

A casa he pensat en la mare. Li agradaria tant ser testimoni d'aquest alliberament, encara que jo no sigui ben bé una d'elles. Oi que sí, mare? Tu també m'estiraries la màniga i correríem pels carrers per veure passar les milicianes, agafaríem el tramvia només pel gust de moure'ns i arribar fins al Paral·lel a l'hora de la sortida dels treballadors del torn de dia, m'ensenyaries a fer bones fotografies perquè la memòria és allò que evita que repetim els errors i no oblidem els encerts. Com et trobo a faltar... mare...

Barcelona, 26 de juliol de 1936

Els hem vist! Al port, a bord d'un vaixell com una ciutat. Borrosos, llunyans, amuntegats. No era cap mentida. Els mallorquins que van arribar el dia 19 per participar en les Olimpíades tornen a ser allà, esporuguits, flotant. No saben què fer. En adonar-se de què s'hi coïa a Barcelona, fa una setmana van girar cua cap a la seva illa i no hi van poder desembarcar. Mallorca és feixista, ben feixista. Ha caigut, del dia a la nit. I ells són 600. Més vagabunds, més víctimes de la guerra. Diuen que fins i tot hi ha nenes i nens que venien a ballar. Nenes, amb les seves mares patidores. Nenes, com em sento jo encara alguns vespres. Nens i nenes de cara bruta.

“El Diluvio” ha publicat que alguns han posat els peus a terra i es busquen la vida. El govern els fa arribar menjar com pot. Pobres. Des d'on era els veia petits petits i no escoltava res, com si fossin muts, protagonistes d'una estranya pel·lícula d'aventures. He intentat plorar i no he pogut.

Amb aquesta pesantor he remuntat les Rambles i me n'he oblidat ben aviat, dels mallorquins. Si en soc, de beneita i egoista! Moltes parades de flors, tancades, però el carrer és ple de famílies i milicians, una festa. De Drassanes a Canaletes, rius de barrets i vestits foscos, crits de «Camarada!», grans cartells de cafeteries i hotels que anuncien que han estat col·lectivitzats. Tramvies i més tramvies. Somriures i clams a favor de la revolució. Llambordes fora de lloc en record de les barricades. I cançons en castellà. Amb la Julieta de bracet, ben pentinades, els ulls clars espurnejant i la Leica penjada al canell, semblàvem dues estrangeres forassenyades. Perquè l'he haguda d'acompanyar en bon diumenge, que volia que comprovar la història dels olímpics amb els seus ulls tant sí com no. Criatura!

Ens hem topat el Pere de cal Fuster i, au, una altra fotografia. La Julieta pensa que són barats, els rodets! Ens ha dit tot cofoi que se'n va al front. Té vint-i-tres anys. És d'Hostafrancs. Ha crescut amb la Julieta, com qui diu. Sempre du un llibre al damunt. Voldria estudiar Lletres i escriure... A casa seva, ni una pesseta. S'haurà de conformar a fer cròniques des de la trinxera. Aquesta guerra...

Abans de la posta hem pujat al tramvia. Suors. Ens han deixat seure i a les vuit ja érem de tornada a la plaça d'Espanya. M'he preguntat què estaria fent el pare en aquell moment.

La senyora Margarida ha posat els peus a l'adrogueria, que el pare ha decorat amb les teles grana que posem durant la festa major i així potser evita preguntes o inspeccions. Al foscant, quan regnava la tranquil·litat, m'ha explicat què hi passa. Ben poca cosa! S'ha ofert a visitar-lo més sovint. Jo... encara no. Li deixo notes davall la porta.

Barcelona, 3 d'agost de 1936

Un núvol negre sobrevola la nostra petita realitat: la Julieta ha partit. Al front, amb el Pere. No ens ho podem creure. Ara sé què va sentir el pare en llegir el meu primer escrit: una bufetada. O pitjor encara, un cop de fuet a l'espina, una esgarripança a les extremitats. He vomitat. Tot se'm fa agre. La senyora Margarida diu que aquest és el gust de la por i m'abraça com una filla, ara sí, ara també.

— Digue'm Margarida, ja no hi ha secrets entre tu i jo.

Estem arreglades.

Barcelona, 6 d'agost de 1936

Cosim i escoltem la ràdio. Passegem juntes quan cau el sol, com la mare i la filla que no som. Tenim feina i no passem gana. Dono gràcies per això a un Déu en qui pensava no creure-hi. Les guerres et descobreixen febleses i veritats. Crec en Déu i no ho sabia. Ves qui ho havia de dir!

El rodet, a mitges.

Barcelona, 13 d'agost de 1936

Carta de la Julieta! És prop d'Oscà, a un poble anomenat Bizién. Fa d'infermera i de cuinera, depèn d'on la necessitin. Els grans propietaris no hi són i han col·lectivitzat les terres de conreu, diu. Els sobren verdures i cereals. Els homes i algunes dones s'atrinxeren a les zones altes durant el dia. Pedra i pols. També vigilen les carreteres

i desapareixen si cal. Escassegen les armes i fumen. La moral, ben alta, escriu. I un be negre! La calor i el desert són depriments.

Del Pere, poca cosa, com si se'n donés vergonya. El veu alguns vespres i l'estima. Ho explica amb una lletra menuda. Ens demana que li enviem alguna foto, però abans hauré d'acabar el carret.

Barcelona, 17 d'agost de 1936

És preciosa. Té les lletres daurades brillants i les formes sinuoses, de dona. No podem parar de mirar-la i resseguir-ne el contorn. La roda volant llisca amb una suavitat sedosa. El braç, llarg, acabat amb una gran barra vertical d'on en surten el caragol per premsar les teles, l'alçador, la guia dels fils, l'agulla... Quina màquina de cosir! Quin regal! Una sorpresa... del pare. *Dona-li un bon servei. La teva àvia així ho voldria*, ha escrit al paperet. És la seva manera de dir que accepta que l'hagi deixat i visqui la revolució sense esquitxar-lo, encara que no hi estic aportant gran cosa. Miliciana és una paraula que no m'escau, que no em mereixo. Les milicianes són valentes, duen armes, donen discursos, escriuen als diaris. Jo cuso camises, jaquetes, pantalons i mocadors al costat d'una dona que em fa de mare mentre sento les historietes dels obrers que passen pel carrer.

Tanmateix, avui m'importa un rave que la revolució la facin millor els altres! Avui celebren que tenim una màquina de cosir nostra, bonica, única. La màquina de l'àvia Teresa, que ha passat els darrers quinze anys a la cambra dels mals endreços del piset de Sant Roc, amagada a un racó, acumulant tristeses.

En una hora ja s'ha convertit en la mestressa de la casa. L'hem col·locada a prop del balcó. La llum natural li besa els detalls. La mirem, esvelta i orgullosa, i ja no ens sentim tan soles ni som tan desgraciades.

La senyora Margarida, que vol que li digui Margarida i moltes vegades no puc, creu que ens ajudarà a treballar de pressa, que podrem agafar el doble de feina o més, guanyar 25 pessetes de jornal i viure millor. Què vol dir això? Mai he tingut diners.

L'ha portada un mosso amb un carretó de dues rodes. Eren les 8 del matí i encara se m'enganxaven les lleganyes als ulls. Ahir no hi havia manera d'atrapar la son. Em miro al mirall i hi reconec els ulls vidriosos del pare, com si compartís la seva pena per l'absència.

La meva. La seva.

Barcelona, 18 d'agost de 1936

M'he punxat unes quantes vegades amb la màquina. La Margarida, en canvi, podria usar-la amb els ulls tancats. Diu que en va aprendre a una fàbrica quan era jove i se'n recorda, que els músculs tenen memòria i ella amb les teles i els fils i les agulles s'hi entén millor que amb les persones. Exagerada! Li passa que fa tants anys que penca que se n'ha oblidat de la resta.

Em fa molt de respecte, aquest trasto. Voldria que servís per a fer peces belles, com faldilles i vestits. Començo a avorrir les vores i els ullals.

Barcelona, 22 d'agost de 1936

Ha estat el primer dissabte sense treballar de l'any. M'he llevat tard i he sentit unes ganes boges d'agafar la càmera i sortir al carrer per veure infants i parelles i anar al forn de la Trini a ensumar el pa calent. La Margarida, però, en duia una altra de cap.

Ha insistit moltíssim i per això ens hi hem acostat. A poc a poc, sense pressa.

Quan creuàvem la Creu Coberta, se m'ha accelerat el pols. Ens hem assegut a una terrassa. L'hora del vermut. No ens ho hem pensat dues vegades.

I hem arribat al carrer Sant Roc, el meu. Aquí vaig néixer: Sant Roc 30. Una escala estreta i fosca, humil. Més avall, la botiga, allunyada del tràfec del mercat, que ja no s'endevina, tot i estar a uns escassos dos-cents metres. Potser ho fa l'església, tan majestuosa... Imposa mutisme i respecte. En ser a la cruïlla amb Vilardell, alentim les passes. La contemplem amb la boca molt tancada. A la parròquia de mossèn Camil hi hem passat tantes estones. A mi em van batejar a la capella petita, la Margarida, s'hi va casar, els pares van coincidir-hi per primera vegada un diumenge de primavera i ja no es van separar. A tots els meus éssers

estimats els agradaria tornar a entrar a l'església de Sant Àngel Custodi i no podem. Quan ho fem, res serà igual. El present l'ha tenyida de sutge, suor i sang.

Sortosament, aviat he distingit la porta de l'adrogueria i he demanat a la Margarida que s'avancés i m'expliqués què hi veia. Ha tornat amb cara de sorpresa. És tancada. Un paper informa que els dissabtes d'agost romandrà tancada... No havia passat mai. Malgrat això, m'hi he acostat i, en contemplar l'aparador ple de pots de cigrons i llaunes i sacs, he respirat molt profundament i he enyorat les olors conegudes, la fruita bona.

—Mira Margarida, la meva cadira és allà. I desem el davantal al primer calaix, amb el canvi, així mai ens oblidem de posar-nos-el. Els matins, excepte el de dilluns, són avorridíssims, però les tardes... És com si tothom es despertés d'un somni deliciós i vingés a compartir-lo amb nosaltres. Oi que m'entens?

La Margarida ha assentit i ha afegit:

—La botiga és casa teva.

— ...

No he pogut respondre-li. La botiga és la llar que fa un mes vaig abandonar sense recança. Hi pertanyo de la mateixa manera que abraço el batec de la ciutat, amb certa distància i llibertat. Però aquest sentir-me part d'unes parets no pot ser una trampa, no m'hi puc empresonar vuit hores al dia de dilluns a divendres. No vull repetir el camí fet. Em falta voluntat per tornar a la rutina imposada. No em mentiré mai més.

Barcelona, 25 d'agost de 1936

Els dimarts són especials. Han desaparegut les cares llargues del primer dia laboral de la setmana i les converses ens arriben disteses, cordials. Encara em desperto amb l'alegria de fa uns mesos, quan celebrava a primera hora que acabaria la jornada cantant. La guerra no ha pogut escombrar aquesta màgia. Avui torna a ser dimarts.

Com un vers que no s'oblida, els peus m'han guiat fins a l'Ateneu. Passaven pocs minuts de l'una.

M'ha rebut l'amic silenci. Les aglomeracions matinals per comentar les notícies s'han acabat. La nova normalitat amara l'aire i reconec la tranquil·litat d'un espai que sempre m'ha acollit.

Han canviat el piano de lloc i l'han col·locat prop de la porta de la saleta d'assajos, entrant a mà dreta. A l'armariet del costat, dos feixos de partitures desendreçades. Al pany, la clau, rovellada i seca.

Amb unes quantes cançons a una mà, he arrossegat els peus fins a la pila de cadires plegables. Sempre m'ha fet gràcia que duguessin un paperet i un número escrit, com si les lloguessin el dia de la processó. M'ha tocat la 121. S'ha badat sense cap soroll.

No sé quants minuts he estat mirant l'infinit, resseguint el mateix full amb el tou dels dits, ni si el meu inconscient ha comptat les taques de la paret. He retornat pel toc-toc suau a la vidriera.

Uns poderosos ulls blaus em fitaven. Del bot, gairebé caic.

—Perdona, no vull molestar-te. Me'n vaig a dinar i no quedarà ningú més a l'Ateneu—. Té la veu de baix, afable i segura.— Et fa res?

—Eh... No, no... — Quequejo com una bleada.— Només he vingut a tafanejar una mica. Trobo a faltar l'animació d'abans.

—Doncs no et preocupis, que aviat es posarà en marxa una altra vegada la coral, el 8 de setembre, concretament —afegeix amb un somriure. — No has vist el taulell d'anuncis?

Així he conegut en Miquel, estudiant de magisteri i guardià de la biblioteca.

A la rereguarda és fàcil oblidar l'estridència dels canons.

Barcelona, 27 d'agost de 1936

Ja tenim la fotografia per la Julieta. Li agradarà molt! Sortim naturals i rialleres. Passejant per la Gran Via ahir a la tarda ens va abordar un fotògraf i ens va dir si volíem que ens fes una instantània. Dues pessetes la còpia. Un luxe! Però ens el podem permetre i n'hem comprat tres al preu de dues. Jo li dic a la Margarida que al retratista li ha fet el pes i es posa vermella com un pebrot.

Li hem ensenyat la Leica, que sempre duc al damunt. Assegura que amb els anys serà una peça de museu. Malgrat tot, cal saber-ne una mica per treure-li un bon profit i les meves nocions d'enquadrament, llum i perspectiva són més aviat nul·les. Resulta que el model següent, el de l'any 32, és més complet i porta un no-sé-què per enfocar de manera precisa. Llàstima. Tardaria anys a reunir dues-centes cinquanta pessetes...

Hem deixat per aquesta tarda l'escriptura de la carta. Tenim tantes coses per contar!

Barcelona, 29 d'agost de 1936

La tristesa dels dies curts s'ensuma i la manca de queviures està en boca de molts. Els aparadors, cada dia una mica més buits. Els dependents intercanvien mirades de complicitat que caço al vol. La Margarida treballa a tot drap i m'envia a comprar prest. La por al rostre de les mares i famílies que deixen la ciutat perquè als pobles sempre hi tindran un plat de mongetes.

Penso en el pare. El somio. Fins i tot juraria haver-lo vist sortint de l'Ateneu dissabte migdia! La figura de l'home que em va confondre duia els pantalons rebregats i el mateix barret gris d'estiu que li fa ombra als ulls. Les espatlles, ben amples. El caminar, un xic encorbat. Com el pare. Però ell no ha posat mai el peu a l'Ateneu. Que jo hi anés, li agradava i no li agradava. Típic del seu estrany caràcter. Les paraules, per a les clientes.

Barcelona, 31 d'agost de 1936

La Julieta torna. No ens diu el perquè. La missiva era gairebé telegràfica. *Estimades, d'aquí res soc a Barcelona. L'ambient s'està enrarint. S'han empassat l'excusa. Us estimo.* I la Margalida somriu des que ho sap. Ha fet una alenada llarga i profunda i m'ha abraçat fort, descontroladament. La seva nena torna a casa, viva! Tant li fa si està embarassada o li falta un braç, s'ha quedat muda o el caràcter se li ha tornat vinagrós. Trepitjarà l'escala polsosa abans del cap de setmana i amb això en té prou

per tornar a la quotidianitat que desitja. Ha explotat per dins com un volcà. Després m'ha mirat amb un amor infinit que no li havia vist encara.

—Guanyo una filla i en perdo una altra.

Em coneix millor que jo mateixa.

Barcelona, 3 de setembre de 1936

El terra és de marbre i les vidrieres altes i excessivament enreixades. El rum-rum constant no deixa que escoltis els teus propis pensaments i tothom corre, encara que no perdi el tren perquè, senzillament, ha anat a cercar algú. Com nosaltres.

M'hi podia emmirallar, en el paviment. El sol entrava claríssim a les 5 de la tarda. Vaig de blau, com una princesa de conte, i destaco massa entre la senzillesa que impera a la ciutat.

A l'Estació de França, cap captaire. Cap ric, tampoc. Des del 19 de juliol s'han amagat, han canviat la roba bona per l'uniforme revolucionari o han travessat la frontera en automòbil o ferrocarril. Els primers dies se'm feia rar no veure cotxes. Tots descansant! Ni gent mudada. Ara, en canvi, no concebo una altra Barcelona. L'excitació sacseja els carrers de la meua ciutat. Dins les cases ja és una altra cosa.

Ha arribat una hora tard, suada i amb el cabell rossíssim. Fa ulleres de no haver dormit i només ens pregunta què fem i a qui veiem. Està cansada i contenta, plena de vida i esperança. D'ella és la darrera foto. Després de tirar-la he sentit el clic.

El viatge en tramvia ha estat pesat. No hi cabíem i patia perquè em prenguessin el sarró amb la càmera i no me n'adonés. La primera cosa que he fet en arribar al pis de Béjar ha estat comprovar que ho duia tot i canviar el rodet. L'altre, descansa al bell mig de la taula. Els moments de la meua revolució allà dins, en blanc i negre, misteriosos encara. No surto a cap fotografia. Quina bestiesa!

M'escau, aquest vestit. Està fet de tendresa. M'arriba just per sota els genolls i, ara que estic asseguda a la terrassa, veig que no mostra més del que m'agrada. Els nois em miren. Me l'enduc posat a casa i compraré una capsa per desar-lo. I paper fi.

Arribaré a la botiga abans de l'hora de tancar. El pare tindrà una bona sorpresa.

El cel és clar.